

Tyrimas „Nemokamas darbas namuose“

Rekomendacijos dėl nemokamo moterų darbo mažinimo

Dr. Giedrė Purvaneckienė, Jurgita Pečiūrienė, dr. Irena Stonkuvienė, dr. Rūta Žiliukaitė

Nemokamas moterų darbas, apimantis namų ūkio priežiūrą, vaikų auginimą ir pagyvenusių ar turinčių negalią šeimos narių ar artimųjų priežiūrą, yra svarbi, tačiau dažnai neprioritetinė socialinės ir ekonominės politikos problema. Paprastai tai gražiai įvardijama rūpesčiu šeima, užmerkiant akis į tai, kad priežiūra tampa moterų našta. Visuomenei senstant dėl gyvenimo trukmės ilgėjimo ir gimstamumo mažėjimo, šis krūvis nuolat didėja, o su juo susijusios problemos aštrėja. Dėl naštos didėjimo bei darbo ir priežiūros pareigų nesuderinamumo, pervargimo, moterims gali blogėti fizinė ir / ar psichinė sveikata, jos gali visiškai ar dalinai pasitraukti iš darbo rinkos. Tas dar labiau paaštrintų darbo jėgos trūkumo problemą. Net ir likusios darbo rinkoje dėl nemokamo darbo šeimoje moterys turi mažesnes galimybes siekti karjeros ir užimti lygiavertes pozicijas visuomenėje. Nepaisant problemų masto ir jų tendencijos didėti, socialinėje politikoje tam neskiriama pakankamai dėmesio.

Pagrindiniai iššūkiai

- Visuomenės senėjimas ir su tuo susijęs nemokamų priežiūros darbų augimas.
- Neproporcingai didelė moterų našta. Moterys Lietuvoje prisiima didžiąją dalį nemokamo darbo, ypač priežiūros darbų.
- Nepakankamos valstybės ir savivaldybių teikiamos priežiūros paslaugos. Trūksta vietų, paslaugos yra brangios, o jų prieinamumas ribotas.
- Darbo ir šeimos pareigų derinimo sunkumai. Moterims ypač sunku suderinti darbą ir šeimos pareigas, o vyrai dažnai nesidalija atsakomybėmis lygiai.
- Socialiniai stereotipai. Visuomenėje vis dar vyrauja tradiciniai lyčių vaidmenys, kurie skatina moteris prisiimti didesnę dalį namų ūkio darbų ir priežiūros.

Rekomendacijos

Ilgalaikės priemonės

1. Plėsti visuomenės senėjimo mokslinius tyrimus, sudaryti demografines bei paslaugų poreikio prognozes.
2. Sukurti moksliniais tyrimais grįstą ilgalaikės priežiūros strategiją ir ją įgyvendinti.
3. Pakeisti socialinės politikos ideologiją: nesikliauti tradicijomis, kurios visą priežiūros darbą priskiria moterims, o skatinti visuomenėje nuostatas, kad kiekvienas pilietis turi pasirūpinti savo ateitimi senatvėje.
4. Skatinti pagyvenusių žmonių ilgesnį dalyvavimą darbo rinkoje bei moterų finansinę nepriklausomybę.

Neatidėliotinos priemonės

1. Stiprinti ilgalaikės priežiūros paslaugų sistemą ir didinti jos prieinamumą – atsižvelgiant į visuomenės senėjimą ir augantį priežiūros poreikį, būtina išplėsti valstybines ir savivaldybių

- priežiūros paslaugas, sumažinti jų laukimo laiką, padidinti jas teikiančių įstaigų skaičių bei valstybės paramą priežiūrai namuose, taip pat mažinti paslaugų kainas.
2. Stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp atitinkamų ministerijų ir savivaldybių ir bendradarbiauti su vietos bendruomenėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis.
 3. Skatinti savivaldybes teikti paslaugas, kurios padėtų gerinti šeimos ir darbo įsipareigojimus (pvz., namų tvarkymas, maisto pristatymas) ir dalintis šių paslaugų kaštais, taip lengvinant naštą šeimoms, kurios turi asmenų, kuriems reikalinga priežiūra.
 4. Plėsti senyvo amžiaus žmonių priežiūros paslaugas, įtraukiant bendruomeninius ir neformalius globos centrus bei dienos centrus, taip sumažinant neformalią dažniausiai moterų teikiamą priežiūrą artimiesiems.
 5. Užtikrinti prieinamą psichinės sveikatos paramą – siekiant sumažinti teikiančių nemokamą priežiūrą asmenų, ypač moterų, psichologinį krūvį, reikėtų parengti specializuotas psichologinės paramos programas, kurios būtų orientuotos į jų psichologinę savijautą ir sveikatą.
 6. Didinti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę, užtikrinti, kad jos būtų lengvai pasiekiamos visiems gyventojams, ypač tiems, kuriems tenka rūpintis ir kitais artimaisiais.
 7. Reguliariai rinkti statistinius duomenis, vertinant nemokamo darbo valandas pagal lytį, amžių, šeimos ar partnerystės sudėtį.
 8. Skirti finansavimą ir remti tyrimus apie nemokamo darbo poveikį darbo ir gyvenimo kokybei bei sveikatai, nagrinėti priežiūros darbų pasiskirstymą tarp lyčių ir jų poveikį karjeros galimybėms.
 9. Sukurti priemones, kurios padėtų subalansuoti darbų, priežiūros darbų ir laisvalaikio padalijimą tarp partnerių ar sutuoktinių.
 10. Kryptingai šviesti visuomenę apie lyčių vaidmenų stereotipų įtaką – rengti švietimo programas, kurios padėtų mažinti stereotipus apie moterų ir vyrų atsakomybes priežiūros ir namų ūkyje, ypač stiprinant lyčių lygybę šeimoje ir partnerystėje.
 11. Nuo ankstyvos vaikystės ugdyti lyčių lygybės vertybes, skatinti berniukus ir mergaites vienodai išmokti atlikti tuos pačius namų ūkio darbus.
 12. Keisti darbdavių požiūrį į priežiūros darbų derinimą su apmokamu darbu, šviečiant juos apie nemokamą darbą namuose. Formuoti darbdavių teigiamą požiūrį į vyrus, besirūpinančius savo artimaisiais. Tai mažintų nepalankias nuostatas apie vyrus, kurie įsitraukia į artimųjų priežiūrą, ir sumažintų priežiūros krūvį moterims.

Nemokamo moterų darbo mažinimas yra ilgalaikis procesas, reikalaujantis kompleksinių sprendimų ir bendradarbiavimo tarp valstybės, savivaldybių ir visuomenės. Rekomendacijų įgyvendinimas padės sumažinti faktinę nelygybę tarp moterų ir vyrų ir sudarys sąlygas moterims aktyviau dalyvauti visuomeniniame ir ekonominiame gyvenime, užtikrins lygiavertes galimybes moterims ir vyrams derinti darbo, šeimos ir asmeninio gyvenimo poreikius.

